

УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬНИМ РОЗВИТКОМ

УДК 316/3/.4:32:303.4](477)

СУСПІЛЬНА ПОЛІТИКА ТА АНАЛІЗ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ: ПРЕДМЕТНЕ ПОЛЕ ДОСЛІДЖЕНЬ І ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АПАРАТ

Ю. В. Ковбасюк,

*доктор наук з державного управління, професор,
президент Національної академії державного управління при Президентові України*

У статті здійснено аналіз становлення та розвитку нової для вітчизняної науки галузі прикладних досліджень – науки «суспільна політика» (policy science) як мультидисциплінарної сфери знань, однієї зі складових якої є аналіз політики. Виявлено чинники, що сприяли її виникненню; виділено її складові та предметне поле досліджень, а також вивчено термінологічний апарат аналізу політики в Україні: виявлено предмет дискусій щодо трактування терміна «аналіз політики». Проаналізовано тенденції розвитку механізмів формування суспільної політики і вироблення управлінських рішень в Україні, процеси кадрового забезпечення відповідної діяльності, основні тенденції поширення навчальних і тренінгових програм фахової підготовки творців і аналітиків політики. Виокремлено проблемні питання в частині професіоналізації аналізу політики.

Ключові слова: аналіз політики, суспільна політика, державне управління, вироблення управлінських рішень, ефективність та результативність політики.

Yu. V. Kovbasiuk,

Doctor of Science in Public Administration, Professor, President of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

PUBLIC POLICY AND POLICY ANALYSIS IN UKRAINE: OBJECT FIELD OF RESEARCH AND TERMINOLOGICAL APARAT

The article analyzes establishment and development of a new field of applied research for the national science – the policy science as a multidisciplinary sphere of knowledge, one of the components of which is the analysis of the policy.

Also the article covered the factors that contributed to its occurrence; determined its substantive components and field of research and terminological system of policy analysis in Ukraine: which are the subject of discussions on the interpretation of policy analysis.

The author analyzes tendencies the development of mechanisms of formation of public policy and administrative decisions in Ukraine, the processes of personnel maintenance related activities, main tendencies of dissemination education and training programs of professional training for the founders and policy analysts. Highlighted the problematic issues of professionalization the policy analysis.

Key words: policy analysis, public policy, public administration, managerial decision making, efficiency and effectiveness policy.

Ю. В. Ковбасюк,

*доктор наук государственного управления, профессор,
президент Национальной академии государственного управления при Президенте Украины*

ОБЩЕСТВЕННАЯ ПОЛИТИКА И АНАЛИЗ ПОЛИТИКИ В УКРАИНЕ: ПРЕДМЕТНОЕ ПОЛЕ ИССЛЕДОВАНИЙ И ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКИЙ АППАРАТ

В статье осуществлен анализ становления и развития новой области прикладных исследований для отечественной науки – науки «общественная политика» (policy science) как мультидисциплинарной сферы знаний, одной из составляющих которой является анализ политики.

Выявлены факторы, способствовавшие ее возникновению; выделены ее составляющие и предметное поле исследований, а также изучен терминологический аппарат анализа политики в Украине: предмет дискуссий относительно трактовки термина «анализ политики».

Анализируются тенденции развития механизмов формирования общественной политики и разработки управленческих решений в Украине, процессы кадрового обеспечения соответствующей деятельности, основные тенденции распространения учебных и тренинговых программ профессиональной подготовки создателей и аналитиков политики. Выделены проблемные вопросы в части профессионализации анализа политики.

Ключевые слова: анализ политики, общественная политика, государственное управление, разработка управленческих решений, эффективность и результативность политики.

© Ковбасюк Ю. В., 2015

Постановка проблеми. Суспільна (державна) політика є предметом численних дискусій. Саме кінець ХХ – початок ХХІ ст. ознаменувалися посиленням уваги з боку як науковців, так і українського суспільства в цілому до дослідження й аналізу суспільної (державної) політики. Не випадково праць із цієї проблематики в Україні опубліковано, напевне, більше, ніж у будь-якій з інших країн СНД і Центрально-Східної Європи.

Під *аналізом політики (АП)* як сфери діяльності розуміються процеси і відповідні процедури підготовки рекомендацій органам влади (як замовникам аналізу) про найкращі серед можливих варіанти дій, спрямованих на розв'язання суспільних проблем для досягнення поставлених цілей політики, процеси і процедури оцінювання, моніторингу результатів і наслідків владних рішень.

Проте найбільш гострою проблемою стосовно професіоналізації АП в Україні на сьогодні є низька якість виконання передбачених законодавством процедур. Це можна проілюструвати прикладами аналізу впливів регуляторних актів і розробки паспортів бюджетних програм, особливо в частині, що стосується аналізу очікуваної та фактичної результативності та ефективності заходів політики. Так, аналіз ефективності обмежується переважно описом очікуваних вигід і витрат без кількісних розрахунків, при цьому ризики виникнення значних втрат для окремих груп населення і бізнесу та необхідність значних (тобто витратних) адміністративних і антикорупційних заходів влади не беруться до уваги. Особливо це стосується практики непередуманого регулювання цін, податків, ставок ввізного мита. Наслідком цього є значне зниження суспільного добробуту, формування в суспільстві негативного ставлення до влади, втрата довіри до неї.

Низька якість виконання скоріш є лише симптомом проблеми, основними причинами якої є: 1) відсутність достатньої фахової підготовки виконавців; 2) неможливість вищої ланки керівництва (замовників), яка сприймає проекти рішень на основі поверхового аналізу, а інколи і замовляє підготовку рекомендацій, що приховують ризики і загрози ухвалення кон'юнктурних або пролобійованих окремими зацікавленими групами державних рішень.

Отже, **актуальність теми статті** зумовлена суперечливими тенденціями розвитку механізмів формування суспільної політики і вироблення управлінських рішень в Україні, незадовільним кадровим забезпеченням відповідної діяльності, недостатнім

поширенням навчальних і тренінгових програм фахової підготовки творців і аналітиків політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У 1998 р. був опублікований перший в Україні та на пострадянському просторі фундаментальний підручник з аналізу політики Д.Веймера і А.Вайнінга [2]. У 2004 р. вийшла друком перша оглядова публікація про попередні здобутки аналізу політики в Україні [1]. Ці рубіжні дати, а також поява спеціалізованого періодичного видання з аналізу політики [6] спонукали нас до підготовки цієї оглядової статті.

Питання, що піднімаються в статті, в тому числі щодо світової і, зокрема, європейської практики, досить ґрунтовно аналізувалися в монографіях і фаховій періодиці (про досвід центральноєвропейських країн див. [14]). Поточний стан розвитку АП в Україні на початку останнього десятиріччя було зафіксовано в збірнику матеріалів [1], подальший розвиток відповідної науки, навчальної і професійної практики висвітлюється, зокрема, в статтях [7; 10; 12].

Коли йдеться про АП як галузь науки, то варто пам'ятати, що це є лише одна з двох гілок більш загальної прикладної науки – *науки суспільної (державної) політики – policy science* (складова групи суспільних наук), іншою гілкою якої є *дослідження політики*. Ця нова наука була заснована в післявоєнні роки Герольдом Ласвелом та його послідовниками в Північній Америці та Європі як мультидисциплінарна, спрямована на вирішення проблем і чітко нормативна наука*.

Метою дослідження є обґрунтування нової для України галузі прикладних досліджень – науки «суспільна політика», зокрема предметного поля досліджень цієї науки, її структури та термінологічного апарату.

Основні результати дослідження. В Україні відбувається еволюційний процес формування нової галузі прикладних досліджень – науки «суспільна політика» (*Policy Science*) як мультидисциплінарної сфери знань, що широко використовує інструментарій багатьох суспільних наук – політичних, економічних, юридичних, науки державного управління та ін.

Розвиток науки суспільна політика не є самостійною метою (як у випадку фундаментальних наук), рівень цього розвитку відображає ступінь зрілості системи належного врядування й інститутів громадянського суспільства і визначається розумінням потреб у серйозному аналізі процесів вироб-

* На пострадянському просторі досить поширене незрозуміння різниці між термінами *policy science* та *political science* – обидві назви перекладаються як «політологія» або «політична наука».

лення державної політики, в кінцевому підсумку – для підвищення суспільного добробуту.

Необхідною передумовою результативного впровадження в Україні кращої практики розвинених країн є становлення термінології АП, проте в цій сфері відкритих питань на сьогодні значно більше, ніж узгоджених як на рівні теорії, так і на практиці (закріплення термінів у законодавстві, однозначне вживання у ЗМІ).

Предметом дискусій є сам термін АП – *policy analysis*, який дехто пропонує перекладати як «політична аналітика»* або «політичний аналіз», відповідно «науку про політику (*policy science*)» – як «прикладну політологію», «політико-управлінську науку» або взагалі «політичну науку». Подібні пропозиції в Україні найчастіше виходять від представників політології, які знайомляться з АП через його тлумачення в російській науковій пресі і літературі, де домінують саме політологи, а не фахівці з державного управління або з інших суспільних наук, які в сукупності мали б формувати методологічну основу АП**.

Практично всі, хто професійно вирішує питання державної політики, розрізняють політику-1 (державну) – *policy* (як курс дій) і політику-2 – *politics* (або політичну діяльність, політичне життя, що стосується сфери конфлікту інтересів різних груп, боротьби за владу і т. ін.). Проте поширеною помилкою залишається вживання прикметника «політичний» як утвореного від іменника «політика-1», особливо коли йдеться про впровадження в українську практику понять англійської походження. В англійській мові прикметник *political* утворюється лише від іменника *politics*, тоді як прикметник, що утворений від іменника *policy*, слова не змінює [5, с. 10–11]. Пропонуємо перекладати конструкції на кшталт *policy proposal/decision* як «пропозиція/рішення щодо політики», щоб відрізнити їх від термінів *political proposal/decision* (політична пропозиція, політичне рішення). Без подібного розмежування й надалі виникатимуть в окремих публікаціях всеохопні «політичні науки» як однаковий переклад одночасно термінів *policy science* і *political science*.

Отже, переклади терміна *policy analysis* як *політичний аналіз* або *політична аналітика* є неточними через те, що прикметник *політичний* є по-

хідним від поняття *politics*, а не *policy*; слово *аналітика* не відповідає всім значенням і сферам вживання терміна *policy analysis*. Тому єдино прийнятним (і вже унормованим) варіантом є саме АП.

Проте найбільш нагальним термінологічним питанням нам видається вживання прикметника «публічний» як єдино можливого перекладу слова *public*. Останніми роками окремими ентузіастами буквально «нав'язується» суцільна «публічність»: «публічна політика», «публічні послуги», «публічні службовці», «публічна адміністрація», «публічна інформація» тощо. Складається враження, що ініціатори нововведень недостатньо вивчили спектри значень слова *public* в англійській мові і словниковий запас української мови. Спинимось на понятті *public policy (PP)*.

Глибоко аргументоване обговорення виникнення і вживання термінів *public* та *policy* в англійській мові представлено у фундаментальному підручнику В.Парсонса з аналізу політики в розд. 1.2 «*'Public' and 'policy' as concepts*»: «Почнемо з деяких загальноновживаних термінів: *public goods* – суспільні блага, *public sector* – суспільний (державний і комунальний/муніципальний) сектор, *public transport* – громадський транспорт. Можна аргументувати, що «*public policy (PP)* – суспільна/державна політика» має справу зі всіма цими сферами, які позначені терміном «*public – суспільний*» на відміну від терміна «*private – приватного*». Ідея суспільної політики передбачає існування сфери життя або діяльності, яка не є приватною або суто індивідуальною, а здійснюється спільно. «*Public – суспільний*» означає ті аспекти людської діяльності, які потребують владного/урядового (*governmental*) або соціального/суспільного (*social*) регулювання, втручання чи, принаймні, спільних дій» [13, с. 2–3] (*переклад наші*).

Отже, неадекватність перекладу *PP* як «державна політика» полягає в тому, що поняття *public* у цьому контексті має охоплювати курс дій, що здійснює не лише державна, а й *місцева влада* (органи місцевого самоврядування)***. Проте в багатьох випадках незгадування місцевої влади, коли йдеться про вироблення державної політики, не призводить до викривлених тлумачень поняття *PP*. Неадекватність же перекладу *PP* як «публічна політика» полягає в тому, що слово *public* в

* Так, відома в Україні Школа політичної аналітики в НаУКМА англійською перекладається як *School for Policy Analysis*.

** Специфіка розвитку АП в Росії полягає в практично цілковитій відірваності практики вироблення державної політики в Кремлі від підходів АП, які передбачають демократичне середовище. Тому, незважаючи на те, що в Росії є потужні школи в галузі політичних і економічних наук, які використовують і розвивають різноманітний інструментарій АП, попит з боку російської влади на цілісний підхід до аналізу процесів творення політики (як це відбувається на Заході) практично відсутній.

*** Ця сама проблема виникає і стосовно поняття «державні фінанси/борг/управління», коли не береться до уваги місцеve самоврядування.

англійській мові має багато значень, проте українському значенню слова *публічний* історично відповідає лише одне з них – «відкритий для публіки, загальнодоступний», тоді як у нашому випадку слід зробити акцент на тому, що йдеться про відмінне від *приватного*, тобто *суспільне* або *громадське*. В контексті дискусії відповідником поняття *public* слід вважати саме прикметник *суспільний*. Альтернативним варіантом може бути багатослівна конструкція «державний і місцевий/комунальний/муніципальний».

А якою є мовна практика? Так, у ЗМІ трапляються конструкції: «вона пішла у публічну політику», «він займається публічною політикою». У цьому контексті мається на увазі саме діяльність у сфері *politics* (політична діяльність), а не діяльність щодо вироблення курсу дій влади. Еквівалентом українському поняттю *публічна політика* англійською фактично є поняття *policy politics* (політична діяльність щодо курсу дій влади), тобто те, чим займаються політичні діячі, а не бюрократи, і що є лише одним із аспектів *PP*. Якщо відкинути інші аналогії, то підсвідомо «публічне» сприймається дещо іронічно як «таке, що робиться на публіку». Подібна термінологія проважує займатися дослідженнями і викладанням *PP* фахівцям з «відкритості» і «прозорості» (що є важливими, але не винятковими аспектами *public*) та відволікає увагу від серйозного інструментарію, який має використовуватись *PP*. Невдалий чи неадекватний вибір перекладу центрального поняття нової для України сфери діяльності також призводить до помилкового сприйняття цієї діяльності і формування через це певної упередженості серед керівного складу державних службовців до впровадження нових технологій вироблення *PP*.

Актуальність і новизна сфери суспільної політики змушує науковців і практиків наголошувати на широко- і багатокомпонентності цієї сфери та складності процесу становлення науки «суспільна політика» (*policy science*).

Щодо безпосереднього розуміння науки «суспільна політика» (*Policy Science*), то доцільним є її короткий ретроспективний огляд.

Суспільна політика була предметом уваги численних досліджень минулого сторіччя, хоча її докладне вивчення розпочалося тільки в середині ХХ ст.

Після детального ознайомлення з працею М.Говлета і М.Рамеша «Дослідження державної політики: цикли та підсистеми політики» [4] виникають деякі сумніви щодо однозначності тверджень у попередніх публікаціях (див. [9, с. 33–34; 3, с. 43–44]) про першоджерела аналізу політики (сучасний термін *аналіз політики* вперше було

вжито Ч.Ліндбломом (Charles Lindblom) у 1958 р.). Зазначимо, що питання щодо точності авторства має на меті академічний контекст дискусії науки суспільної політики. Як стверджують М.Говлет і М.Рамеш, «заснована Герольдом Ласвелом (Harold Lasswell) та іншими дослідниками із США та Великобританії наука «суспільна політика», як очікувалось, мала б витіснити традиційну політологію, інтегруючи дослідження політичної теорії та практики без впадання у стерильність формальних правових досліджень» [4, с. 11]. Крім того, започаткування 1950 р. (див. [11]) досліджень (стратегічних, перспективних) політики лише підтверджує історичну обґрунтованість хронології інституціоналізації суспільної політики.

Аналіз політики, який А.Вілдавскі назвав *повідомленням правди владі* [15], привернув увагу до суспільних наук як реального засобу вдосконалення людського суспільства. Фактично тільки після Другої світової війни починається поступовий розвиток науки «суспільна політика» (*Policy Science*). Причиною цього було те, що на додаток до традиційної політичної науки (*Political Science*), крім дослідницького інтересу, завжди є потреба в глибокому аналізі й усвідомленні безпосередньої дії/бездіяльності влади.

Слід зазначити, що деякі з дослідників активно критикують *науку суспільна політика*, і ця критика зумовлена як намаганням трактувати поняття науки «суспільна політика» як науку в епоху нереалізованих сподівань і очікувань від суспільних проєктів та планів, так і явним чи прихованим демонструванням психологічних особливостей самих науковців. Хоча цей критицизм є виправданим з огляду на стимулювання дослідження й аналізу політики, а також надуману претензійність окремих досліджень, однак він є лише застереженням проти передчасних та неповноцінних рекомендацій або надмірної концептуальної софістики, але аж ніяк не відмовою від необхідності проведення систематичного дослідження й аналізування дії (бездіяльності) влади.

Висновки. Отже, глобалізаційні виклики, зокрема світова фінансово-економічна криза, вимоги громадянського суспільства, євроінтеграційні наміри влади формують попит на якісно вищий рівень обґрунтованості суспільної політики на засадах результативності, ефективності і справедливості в умовах прозорості процедур підготовки відповідних рішень. Створити відповідні умови для цього покликана нова галузь прикладних досліджень – наука «суспільна політика» (*Policy Science*) як мультидисциплінарна сфера знань, однією зі складових якої є *аналіз політики*.

Підсумовуючи коротку характеристику науки «суспільна політика», наведемо узгоджено-оптимальне визначення: *суспільна політика* це – курс дій (або утримання від дій – бездіяльності), обраний органами влади для розв'язання певної суспільної проблеми або сукупності взаємопов'язаних проблем, що ґрунтується на суспільних цінностях та впливає на життєдіяльність суспільства.

Аналіз політики є комплексом аналітичних процедур, які стосуються вироблення рекомендацій (порад) органам влади щодо найкращого з-поміж можливих курсу дій – суспільної політики загалом або окремих її складників, і цей процес містить також питання оцінювання, моніторингу результатів і наслідків виконання рішень задля покращення показників суспільного розвитку. Рекомендації щодо

«найкращого» вибору мають базуватися на суспільних цінностях, суспільному й соціальному виборі, який зроблено в демократичному суспільстві. Перефразовуючи вислів провідного канадського дослідника Л.Пала [8], аналіз політики можна визначити як висококваліфіковане застосування інтелекту до вирішення суспільних проблем.

З огляду на сучасні процеси реформування Української держави, поглиблення євроінтеграції, що потребують відповідного кадрового та аналітичного забезпечення, предметом подальших наукових досліджень має стати проблема професійної підготовки фахівців з аналізу політики, зокрема в рамках магістерських програм, тренінгів, короткострокових семінарів.

Список використаних джерел

1. Аналіз державної політики в Україні: навчальна дисципліна, сфера професійної діяльності, сфера прикладних досліджень : зб. док. і матеріалів / уклад. : О. Кілієвич, В. Тертичка. – К. : К.І.С., 2004. – 210 с.
2. Веймер Д. Аналіз політики: концепції і практика / Д. Л. Веймер, Е. Р. Вайнінг ; пер. з англ. І. Дзюб, А. Олійник ; ред. пер. О. Кілієвич. – К. : Основи, 1998. – 655 с.
3. Говлет М. Дослідження державної політики: цикли та підсистеми політики / М. Говлет, М. Рамеш ; пер. з англ. О. Рябова. – Львів : Кальварія. – 264 с.
4. Кілієвич О. Англо-український глосарій термінів і понять з аналізу державної політики та економіки / О. Кілієвич. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. – 510 с.
5. Кириєвич А. Англо-руський глосарій термінів і понять в сфері аналізу політики, державного управління і економіки общественного сектора [Електронний ресурс] / А. Кириєвич. – Бишкек : Ун-т Центр. Азії, 2009. – 514 с. – Режим доступу : <http://www.ipas.org.ua>
6. Никитин В. Проблемы становления публичной политики в Украине / В. Никитин // Публичная политика – 2005 : сб. ст. / под ред. М. Б. Горного и А. Ю. Сунгурова. – СПб. : Норма, 2006. – С. 15–22.
7. Пал Лесли А. Аналіз державної політики / Лесли А. Пал : пер. з англ. – К. : Основи, 1999. – 422 с.
8. Романов В. Вступ до аналізу державної політики : навч. посіб. / В. Романов, О. Рудік, Т. Брус. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. – 238 с.
9. Тертичка В. Державна політика: аналіз та здійснення в Україні : монографія / В. Тертичка. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. – 750 с.
10. Тертичка В. Суспільна політика як сфера наукового пошуку і прикладних досліджень в Україні [Електронний ресурс] / В. В. Тертичка // Державне управління: теорія та практика : електрон. наук. фах. вид. НАДУ при Президентіві України. – 2006. – № 2. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Dutp/2006-2/txts/POLITICHNI%5C06tvvpdu.pdf>

References

1. Kiliievych, O. and Tertychka, V. (2004), Analiz derzhavnoi polityky v Ukraini: navchal'na dystsyplina, sfera profesijnoi diial'nosti, sfera prykladnykh doslidzhen'. Zbirnyk dokumentiv i materialiv [Public policy analysis in Ukraine: the discipline, the sphere of professional activity, the scope of applied research], «K.I.S.», Kyiv, Ukraine.
2. Vejmer, D. L. and Vajnih, E. R. (1998), Analiz polityky: kontseptsii i praktyka [Policy analysis: concepts and practice], Osnovy, Kyiv, Ukraine.
3. Hovlet, M. and Ramesh, M. Doslidzhennia derzhavnoi polityky: tsykly ta pidsystemy polityky [The study of Public Policy: cycles and subsystems of Policy], Kal'variia, Lviv, Ukraine.
4. Kiliievych, O. (2003), Anhlo-ukrains'kyj glosarij terminiv i poniat' z analizu derzhavnoi polityky ta ekonomiky [English-Ukrainian Glossary of terms and concepts of policy analysis and economics], Vydavnytstvo Solomii Pavlychko «Osnovy», Kyiv, Ukraine.
5. Kiliievich, A. (2009), Anglo-russkij glossarij terminov i ponjatij v sfere analiza polityki, gosudarstvennogo upravlenija i jekonomiki obshhestvennogo sektora [English-Russian glossary of terms and concepts in the field of Policy Analysis, Public Administration and Public Economics], Bishkek, Kyrgyzskaja Respublika, available at: <http://www.ipas.org.ua>.
6. Nikitin, V. (2006), «Problems of formation of public policy in Ukraine», Publichnaja politika, pp. 15–22.
7. Pal, Lesli A. (1999), Analiz derzhavnoi polityky [Public Policy Analysis], Osnovy, Kyiv, Ukraine.
8. Romanov, V., Rudik, O. and Brus, T. (2001), Vstup do analizu derzhavnoi polityky : navchal'nyj posibnyk [Introduction to Public Policy Analysis : Tutorial], Vydavnytstvo Solomii Pavlychko «Osnovy», Kyiv, Ukraine.
9. Tertychka, V. (2002), Derzhavna polityka: analiz ta zdijnsnennia v Ukraini [Public policy: analysis and implementation in Ukraine], Vydavnytstvo Solomii Pavlychko «Osnovy», Kyiv, Ukraine.

11. *Advances in Policy Studies Since 1950 // Policy Studies Review Annual, Volume 10 / Ed. by W. Dunn and R. Kelly.* – New Brunswick, N.J. : Transaction Publishers, 1992. – 552 p.
12. Kiliyevych O. Strategic planning and policy analysis: necessary components for training of senior civil servants in the Ukraine [Електронний ресурс] / O. Kiliyevych, V. Tertychka // *Leadership and Management in the Public Sector: Values, Standards and Competencies in Central and Eastern Europe* : Presented papers from the 15th NISPAcee Annual Conference Kyiv, Ukraine, May 17 – May 19, 2007. – Електрон. дані. – 1 CD-ROM (ISBN: 978-80-89013-32-6 EAN: 9788089013326
13. Parsons, D. Wayne. *Public policy: introduction to the theory and practice of policy analysis.* – Aldershot, UK, Brookfield, US : Edward Elgar, 1995. – 675 p.
14. *Public Policy in Central and Eastern Europe: Theories, Methods, Practices / Potucek, Martin, Lance T. LeLoup, Gyorgy Jenei, and Laszlo Varadi (eds).* – Bratislava : NISPAcee, 2003.
15. Wildavsky A. *Speaking Truth to Power: The Art and Craft of Policy Analysis.* – New Brunswick : Transaction Publishers, 1987. – 431 p.
10. Tertychka, V. (2006), «Public policy as an area of scientific research and applied research in Ukraine», *Derzhavne upravlinnia: teoriia ta praktyka*, vol. 2, available at: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Dutp/2006-2/txts/POLITICHNI%5C06 tvvpdu.pdf>
11. «Advances in Policy Studies Since 1950» (1992), *Policy Studies Review Annual*, vol. 10, 552 p.
12. Kiliievych, O. (2007), «Strategic planning and policy analysis: necessary components for training of senior civil servants in the Ukraine», *Leadership and Management in the Public Sector: Values, Standards and Competencies in Central and Eastern Europe: the 15th NISPAcee Annual Conference*, Kyiv, Ukraine, May 17 – May 19, 2007, available at: 1 CD-ROM (ISBN: 978-80-89013-32-6 EAN: 9788089013326).
13. Parsons, D. Wayne (1995), *Public policy: introduction to the theory and practice of policy analysis*, Aldershot, UK, Brookfield, US : Edward Elgar.
14. Potucek, Martin, Lance T. LeLoup, Gyorgy Jenei, and Laszlo Varadi (2003), *Public Policy in Central and Eastern Europe: Theories, Methods, Practices*, NISPAcee, Bratislava, Slovak Republic.
15. Wildavsky, A. (1987), *Speaking Truth to Power: The Art and Craft of Policy Analysis*, Transaction Publishers, New Brunswick, Canada.